

Lactuca sylvestris.

LACTUCA SYLVESTRIS.

Lactuce vires ex Gal.

quæ dura, patula, ac lactescens habetur? Sylvestris in campis nascens, facile dignoscitur, quod caule, floribus, semine, & folio sativam iam flores, & semina proferentem emuletur: uerum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Meminit huius Theophrastus libro VII. cap. VI. de plantarum historia, sic inquit. Sylvestris lactuca folio breuior, quam sativa est, idq; consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur: succum acrem, ac medicatum habet. Nascitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memorie scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum) humidum est, frigidumq; olus, non tamen extreme (siquidem edendo non foret) uerum maxime secundum aqua, ut sic dicam, fontane frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamē maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. At semen potu genituræ profluum cobi- bet: quamobrem etiam ijs, qui libidinis somnijs uexantur, datur. Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius quoq; colligitur succus, argema, & caliginem expurgans: ad adustiones etiam cum lacte mulierum inungitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Pleriq; medicorum (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus, prætulere. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non modo nulli olerum; sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulij esset secundum. nempe sanguinem auit lactucam generare. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Verum ijs tamen si prudentius obijciant, longius tamen alijs à uero absunt. quam hoc ipsum, puta multum sanguinem procreare, non est quod merito quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi censendum esse, quod plurimum quidem sanguinis, aliorum uerò succorum nullum producere sit comparatum. Si uerò, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe cum uescitibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos, qui olus hoc non rectè uituperant, dixisse sufficiat. Illud porrò nouisse conuenit, omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Ut plurimum quidem cruda ipsa uescuntur. Aestate autem, cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue, præsertim ijs, quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utuntur: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, cum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; post mandata me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute, quoniam assiduò os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia lactucis utebar. Cum autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quam in iuuentute, somnum iam studio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic Latinis, & idæ Græcis appellatur: Mauritanis, Cherbæ, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut Alfalfa: Gallis, Lactue.

Nomina.

Γινγιδιον. GINGIDIVM.

CAP. CXXXI.

GINGIDIVM, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est syluestri pastinacæ similis, tenuior, & amarior: radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum uesicæ prodest.

Gingidij con sideratio.

HUIVSCE sententiæ esse comperiuntur Ruellius, & Fuchsius uiri clarissimi (licet ille non planè ad stipuletur) necnon etiam recentiorum alij, qui stirpium cognitionem profitentur, in hoc consentiunt, quod Gingidium ea sit herba, quam nos uulgò Cerofolio uocamus, illi uerò Cherefolium. Veruntamen cum hæc radice nitatur, quæ nihil amara sentitur, sed potius acris, & odorata, quemadmodum & folia; idcirco eorum opinionem non equidem (ut dicam quod sentio) probandam putauerim. Quinimò crediderim uel Gingidium hæcenus in Italia non esse repperitum, uel inibi

CHAEROFOLIUM.

inibi facile non oriri: praesertim cum Dioscorides, & Plinius asse-
rere uideantur, peculiare olus esse Gingidium tan Syriae, quam
Cilicie hortis. Meminit Gingidij Galenus libro v i. simplicium
medicamentorum his uerbis. Gingidium sicut gustu amaritudinem,
& adstrictionem praefert, sic temperamento quoq; ipso calidita-
tem, & frigiditatem. Secundum uero utraq; qualitatem desicca-
torium est. Sed enim stomacho amicum est, utpote non paruam
obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam
caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccatur. Et lib. ii.
de alimentorum facultatibus, sic inquit. Plurimum in Syria Gin-
gidium nascitur: esturq; similiter ac scandix apud nos. Stomacho
mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere: longioris au-
tem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsam cum oleo, & ga-
ro mandunt. Alij uinum etiam, aut acetum adiiciunt, ac multo
magis ita stomachum iuuat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad ci-
bum inuitat. Perspicuum uero est, quod haec herba medicamen-
tum potius est, quam alimentum. Quippe quae adstrictionis, &
amaritudinis non obscura, nec exiguae particeps est. haec Galenus.
Ex quibus facile comprobari potest, Chærefolium non esse Gingi-
dium, quod in ipso eae amaroris, & adstrictionis qualitates gustu
haud manifeste deprehendantur. Quod Graeci γιγγιδιον, La-
tini similiter Gingidium uocant: Itali, Gingidio: Germani, Ko-
erffel, & Kerbellkraut: Galli, Cersueil.

Gingidii ui-
res ex Gal.

Nomina.

Σκάνδιξ. SCANDIX. CAP. CXXXII.

SCANDIX, syluestre olus est, amarum, subacre:
quod crudum, coctum uel manditur: stomacho, & ventri
utile. Decoctum in potu, uesicae, renibus, & iecinori cofert.

Scandicis con-
sideratio.

QUANQVAM Scandix antiquis rei herbariae scriptori-
bus stirps fuit notissima, ut quae ab ijs in frequenti ciborum usu haberetur alijs admixta oleribus; cum tamen haec
eorum repererim neminem, cui fides sit adhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, uel lineamentis descripsit, nesci-
uerim profecto quonam pacto, quae ueritate affirmari possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à com-
pluribus. Ceterum scribit Hermolaus uir doctissimus, & in stirpium historia omnium suae aetatis facile primus, se ui-
disse Scandicem in exemplari Graeco Dioscoridis appictam folijs foeniculo proximis, floribus luteis, siue albis, cor-
niculis e aule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoq; saepius uidimus maturo, & iunio mensibus inter segetes, praes-
fertimq; in agrorum marginibus. Sed quauis tradiderit Hermolaus eam foeniculi folijs effurgere; mihi tamen magis
sumariam, & quadantenus anthemidem referre uidetur, quam foeniculum. Flores gerit haec chærefolio proximis,
albicantesq; e quibus tandem procedunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quae in geranio
emieant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio uisuntur, licet huic longe tenuiora, & fragiliora inuascan-
tur. Quo fit, ut recte intuentibus specie tantum, non autem genere differre haec planta haud dubie appareant: id quod
etiam indicat eorum sapor. Quamobrem qui chærefolium scripserunt esse gingidium, id non sine ratione fecerunt.
Cum enim certo crederent, hanc, de qua in praesentia differimus, plantam legitimam esse Scandicem, facile etiam
hinc persuaderi potuerunt, ut assererent chærefolium esse gingidium. quoniam Dioscorides consuevit stirpes per co-
gnationes describere. Quapropter in eorum sane irem sententiam, si haec, quam Scandicem putant, tantum acrimo-
niae, & amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verum cum eas non
obscuras quidem qualitates, quas ueteres ueræ Scandici assignant, in hac, ut ita dicam, noua Scandice nunquam ego
repererim, sicuti nec in chærefolio, quae ueteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum sententiae refragari, &
ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eueniat, ut haec stirpes omnem
tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facile quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium,
alteram uero scandicem esse. Neq; ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quod uiderit is Scandicem hanc in
Graeco Dioscoridis codice appictam: quippe cum inter omnes rei herbariae scriptores nullus, quod equidem sciam,
reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripsit, nesciuerim ego quamquam historia, & ratione fretus aliquis
unquam illam pictura expresserit. nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam appinxerit. Plinius
Scandicem anthriscio similem reddidit. Sed cum ignotum per ignotius descripsit, nihil nobis luminis his in tenebris
affert. Scandicem commemorat Galenus lib. v i i i. simp. medicamentorum his uerbis. Scandix ex agrestium ole-
rum genere est, subacre, & amarum, adeo ut in siccando, & excaesfaciendo secundi sit ordinis intensi. Urinam ualen-
ter ciet, & uiscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. haec Galenus. Ex quibus etiam manifeste col-
ligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quamq; pro eadem pleriq; recentium herbariorum hodie
ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gu-
stui

Scandicis ui-
res ex Gal.

10
20
30
40
50

PECTEN VENERIS.

Nomi.

Caucalidis cōsideratio.

Caucalidis uires ex Gal.

Nomina.

Erucae cōsideratio, & uires.

CAVCALIS.

stui representat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gradum excedere. Ceterum si ulla est planta, cui haec comparari possit, eam ad amissum mihi quidem referre videtur, quam Plinius lib. XXIIII. cap. XIX. à pectinum similitudine, VENERIS pecten appellat. Siquidem haec radice nititur candida, cauliculis semipede maioribus: folijs sylvestris pastinacæ, uel frere anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus summatum ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se distinctis, quæ pectines plane referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulgaris Scandice. Quæ herba σκάνδιξ Græcè, Latine Scandix similiter nominatur: Italice, Scandice.

Καυκαλίς. CAVCALIS. CAP. CXXXIII.

CAVCALIS, quam alij sylvestre daucum vocant, cauliculo est dodrantali, aut maiore, subhirsuto: folijs apio similibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq; candida in cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: vrinam mouet.

VISITVR Caucalis in Hetruriae campestribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello saluatico uulgo appellant. Quippe quod folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadamtenus effigie referant, quod uulgo Petrosello dicunt. Et si quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis diuisa. Caudem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam gerit floribus candidantem, odoratam, dauco non absimilem. Quapropter Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Caucalidem quidam daucum sylvestrem nuncupant: est enim ei adsimilis gustu simul ac uiribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccatur, urinam ciet, & miria ad repositionem conditur. Vt Græcis καυκαλίς, ita etiam Latinis Caucalis appellatur: Italice, Caucalide.

Ἐρῶμον. ERUCA. CAP. CXXXIIII.

CRUDA ERUCA uenerem largiore cibo concitatur. Semen eius idem præstat, vrinam: cit, Concoctioni prodest, alio perquam accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod, uti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in pastillos. Gignitur etiamnum sylvestris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem spectat. Cuius semine pro sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementius pellit, & multò satiuia acrior.

VULGARIS admodum plãta est Eruca tam satina, quam sponte nascens, quod frequentissimè in cœnis acetarijs inseratur. Excalfacit olus hoc (ut testatur Galenus libro II. de alimentorũ facultatibus) perquam manifestè, adeò ut non facile solum absque iunctis lactucæ folijs edatur: nam ita immodico calori par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris aranei moribus medetur. Ventris tinea enecat, lienemq; extenuat. Tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, quæ Græcis ἔρῶμον, Latinis Eruca uocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, seu Giargir: Italice, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vuesz, senff: Hispanis, Oruga, & Arugua: Gallis, Roquette.

Ἐρῶμον

ERVCA SATIVA.

10

20

30

ERVCA SYLVESTRIS.

OCIMVM MAGNVM.

40

50

OCIMVM PARVVM.

OCIMVM vulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, spiritum mouet, vrinam pellit, lac euocat: agrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum vino Chio, oculorum doloribus. Succus visus caliginem abstergit: destillationes exicat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatisque: naribus haustum, subinde mouet sternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est, cum sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censent: quandoquidem manducatum, & in sole positum vermiculos creat. Aphri autem adijciunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

Ocimi consideratio.

OCIMVM quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Namque perraræ sunt ubique: ædium fenestræ, perraræque conacula, ac uiridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, & foueatur in figulinis uasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum folijs assurgit amaranto longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo similibus, à quorum effigie ipsum facile uocantur Arabes Ocimum citratum, quo modo ipsum Mesues nominat. Secundum folijs exit, ac ramulis, dicto longè minoribus. Tertium, quod folijs constat minutis atque angustis, sitque cæteris odore fragrantius, Italis uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium meminit Serapio, uocauitque medium hic à Dioscoride descriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum illud Citratum à foliorum similitudine nuncupauit, quod citri folijs æmulum esse diximus, ut facile omnibus perspicuum esse potest, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentis. Idcirco uideant quæso patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios scripserunt, quo iure, quæue ratione in electuario de gemmis se iactent Ocimum garyophyllatum hac tempestate primos adinuenisse, cum hoc Serapioni folijs exeat paruis, et caule quadrangulari: monachis uerò folijs melissophyllo maioribus, per ambitum ferratis, & caule minimè anguloso. Qua in re eos, pace sua, aperitè hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in delicijs habito, de quo diximus. Nam cum cæteris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius uiribus cæteris sit longè aptius, atque etiam præstantius, ut quod in electuario de gemmis addatur ad cordis effectus.

Monacorum iactantia.

Brafauoli lapsus.

Scribit Brafauolus suo de simplicium examine Romæ primum excuso libro, tantam de ocimi uiribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controuersam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à scorpione feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà uerò Plinius, qui libro XII. cap. XX. si eo die, inquit, feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis impatiens deprehenditur Brafauolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognouisset utique, quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controuersam, ijsque respondeat, qui ocimum accusant, cum inquit. Ocimum quoque Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinae, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commaducatum, & in sole positum uermes afferre. Aphri uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras, nec minus, quàm mentham, & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex uino: stomacho quoque esse utile. hæc Plinius. Ex quibus clarissime patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus libro V. cap. VIII. de plantarum causis, ubi sic inquit. Ocimum autem, quod loco soli exposito situm est, transit in serpyllum, quia uehementer siccatur. Folio namque minus, odoreque uehementius redidit. Quippe cum alimenti quoque minus habeant, quæ sicca sunt. Sed huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem expriment alienam. hæc Theophrastus. Cæterum Aui-cenna libro de uiribus cordis à Dioscoride dissentire uidetur, Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in uenis. Nec aliter uidetur sensisse Galenus, qui libro VIII. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit. Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile est. Item libro II. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Ocimo etiam plerique ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo estantes. Vitiosi autem est succi. Admuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo inditum operiatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porro uerè de eo dixeris, olus esse prauis succi, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quòd ocimum per

Ocimi degeneratio.

Ocimi uires ex Gal.

Ocimi ab ocimo differetia.

per ab ocimo per i maxime differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocimum erat pabuli genus dictum uel quòd citò proueniret: uel primum inter cætera pabuli genera e terra erumperet: uel quòd iumentis citaret aluum, sic appellatum ωκίμων ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò herba est illa odorata, de qua supra disputauimus, sic nominatū ab ωκίμω uerbo Græco, quòd redolere significat. Vnde rectius forte per z quam per c scribendū esset. Cæterum ocymū antiquis quibusdā bonum pabulū erat ex secta uiridi segete, priusquam

quam indurescere culmi: uel ex seminibus pluribus simul in agro satis. Nempe e fabarum modijs decem, uicia duobus, & eruii tantundem una in iugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen e uicia, s&no græco, faba, eruoq; in unum, commistis, et exinde satis ocymum est. Quo fit, ut putauerim ocymum antiquis, non modo herbac&am, uiridemq; fuisse segetem, e pluribus seminibus un& in agro satis in prim&um iumentorum pabul&um; sed etiam ex uno tant&um cerealium genere, nempe hordeo, auena, uicia, eruo, alijsq; his cognatis, qu&od eiusmodi pabulo uerno tempore, n&o modo alantur boues, ac etiam equi; sed etiam repurgentur. Id quod nostra quoq; ætate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, eruo, & uicia. Nec placet eorum sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocymum plantam esse sui proprii generis. qu&od e ueteribus nullum hæctenus inuenirim (quant&um equidem uidi, & legi) qui ocymi herb&e historiam literis memori&e q; mandauerit: sed comperi quidem, qu&od uocabul&um hoc non magis uni, quam alteri conueniat. quandoquidem unicuiq; pabuli generi, quod primo statim uere cit&o proueniat, accommodari potest. Quare plan&e explodenda uidetur Adami Loniceri opinio, qu&od non sine errore ridendo frumentum Tircicum, siue, ut alijs placet, Saracenicum, quod Tridentina rura uulgo appellant Formentone, & Forouliensis à pullo seminis colore Saracino, ocymum esse firmiter existimet. Quinetiam is turpiter aberrasse deprehenditur, qu&od huic plant&e, qu&e suum Ocymum est, omnes odorati ocimi facultates reddiderit. Nec alia ratione motus frumentum Saracenicum ocymum esse censet, quam qu&od satum tertia à sat&u die erumpat. Ver&um ocym&um non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparauit, sed qu&od citius c&eteris pabulorum generibus uere primo adolefeat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim fer&e à sat&u oritur, ocymum uocari debeat. Quod $\omega\kappa\mu\omicron$ (ut ant&e dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Bedarog: Itali, Basilico: Germani, Basilien, & Basilgram: Hispani, Alhabaca: Galli, Baslich.

Adami opinio vana.

Adami opinio vana.

Nomina.

Nomina.

20

20

$\omicron\omicron\beta\omicron\alpha\chi\eta$. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

OROBANCHE cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, sine folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum vergente: radice digitali crassitudine, & cum ariditate flaccescit caulis, fistulosa. Hanc inter qu&ædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde orobanche sibi cognomentum usurpauit. Estur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumentis addita, concoctionem accelerare creditur.

OROBANCHEN, qu&e omnibus notis legitime Dioscoridis respondet, uidi&mus prim&um in Ananiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique fer&e in Italia nasci comperimus, in campis non modo inter omnia leguminum genera, sed et inter segetes, cannabim, linum, & in uijs secus agrorum sepes. C&eterum etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. vii. de historia, & v. de causis plantarum, Orobanchem eruum necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, qu&e hic à Dioscoride representatur, & à Plinio lib. xxii. cap. ultimo, nullo san&e complexu, sed sua tant&um præsentia, legumina, segetes, cannabim, & linum interimit, qu&e prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, qu&od uicinas strangulet, ac deuoret plantas, Herba lupa uulgo orobanch&e appellant. Profilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam folijs, sed uno tant&um assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguiq;, & qui sesquipedalem non excedat longitudinem. Flos e quibusdam patescit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali uisitur crassitudine, fungosa, ac fragilis. H&ec planta nonnullis etiam uulgo Coda di leone appellatur, alijs uer&o Herba tora uocatur, qu&od uacc&e

Orobanches consideratio.

Orobanches facultas. Nomina.

ea degustata (ut pastores fact&o periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) cynomorion eam appellent à similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temere dicendum existimauerim, uel Theophrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, uel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisse. Orobanche, ut Galenus est auctor libro viii. de facultate simplicium medicamentorum, est sicca, frigidaq; temperatur&e in primo ordine. Huius plant&e nomen Græcum est $\omicron\omicron\beta\omicron\alpha\chi\eta$, quemadmodum et Latinum Orobanche, necnon Erui angina: Italicum, Orobanche.

C Tpa

6780

Τραγοπώγων. BARBULA HIRCI.

CAP. CXXXVII.

BARBULA hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui est caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno super caulem calyce: è cuius summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba esui apta est.

Barbulæ hirci consideratio.

Hermolai et rot.

Nomina.

HIRCI barbula, quam Hetruria vulgò appellat Sassefrica, vulgaris admodum est notitiæ. Radix, quòd gustu dulcis, iucundaq; sit, estur hyeme frequenter in acetarijs. Folijs exit hæc croci, latioribus tamen, ac longioribus: flore aureo, rostro porcino uocato non ab simili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is sereno celo satiscit, nubiloso uerò contrahitur, occluditurq; calyce, quem admodum & chamælonis echinus. E concluso calycis uertice barba dependet incana, proluxaq;. Vnde nomè accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. vii. de plantarum historia. Sed certè ne sciuerim ego, qua ratione ductus negauerit Hermolaus, hæc Theophrasto, et Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, eim illa pulchre huius notis respondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, si fo-
liorum succus, uel eius stillatitia aqua splenijs, & attritis linteolis superponatur. Τραγοπώγων ita Græcis, Latinis uerò Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di becco, & Sassefrica: Germanis, Bocks bart, & Gauch brott: Hispanis, Barba de cabron.

ὄρνιθογάλος. ORNITHOGALVM. CAP. CXXXVIII.

ORNITHOGALVM cauliculus est tener, candicans, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cum hiates se pādunt, lactei visuntur: inter quos dissectū, cachryos modo, capitulū emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulbosa, cruda, & cocta manditur.

ORNITHOGALVM.

T R A S I.

ORNITHOGALVM

ORNITHOGALVM adeo inter segetes frequens oritur, ut si maio mense in aruis requiratur, perpensis prius notis illi à Dioscoride attributis, facile ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incognitum, qui propter astantes, cum ab agricolis aratro terra profcinditur, aut in latiores porcas sulcatur, ornithogali radices uomere erutas colligunt: & cum sint castaneis suauiores, ijs & crudis, & in cineribus incoctis uescuntur, odore iucundissimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem serè collectæ sunt: cortice pullo: candidissima intus carne, perquam odorata: uere, uel æstate cum fronde uirent, hyeme uel autumno cum exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu seruari possunt, & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem, & ieiunia castanearum more satiant. Mirè subus expetuntur, qui rostro scrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; uellendas aduolant. Ceterum cum ornithogali radices suauitatis suæ præstantia, in mentem mihi reuocauerint illas, quæ in agro Veronensi, ubi tantum, neq; alibi, quod sciam, nascuntur in Italia, uulgò uocantur TRASI, saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, recentioribusq; quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hic recensere non ab re fore duximus. Sunt igitur Trasi radice figuræ, ac forma per similes sericinis crucis, quæ feruenti balneo elixæ contrahuntur, dum serica stamina inde mulieres conglomerant. Harum cremore pectoris, & laterum uitia expurgantur. quo fit, ut tussientibus opem non modicam præstent: tunduntur enim, maceranturq; carniuum iure, deinde per linteolum exprimitur cremor. quem etiam uenericis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Sunt radices hæ, ut experientia compertum est, & ex dulcedine conijci potest, in calefacientium, & humectantium genere, sed status quodammodo gignunt. Planta germinat uere, & æstate folijs sarragini similibus, cuius radicibus Trasi coherent. Has uerò satis representare uidentur radices illæ, quas DORONICOS uulgus officinarum nominat. Quas, quidem in primis commendarunt Arabes, & præsertim Auicenna ad cordis affectus, contra uenena, & deleteria medicamenta. Plantam, cuius hæ sunt radices, hactenus non uidimus: quanquam asserit Ruellius folijs esse serè acuti rumicis. Alij uerò ea leucoio similia esse uolunt. Doronicus Actuarius carnabadium dicitur. Afferitur ex Alexandria Aegypti, & ex Gargano Apuliæ, sed uiribus longè infirmior. Quod ὀρνιθόγαλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali, Ornithogalo.

Ornithogali consideratio.

Trasorū mentio, & uires.

Doronici cōsideratio.

Nomina.

Υδρα. TUBERA.

CAP. CXXXIX.

TUBERA rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs, flauescentes, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

TUBERA, quæ occulta quadam facultate terra in se parit, & conglobat, numerosa in Hetruria à rusticis effodiuntur, quod magnatibus maxime expetantur in coenis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa subest. Rimosis utrisque cortex, ac niger. Est & tertium genuin in Anagniniensi, & Tridentino tractu proueniens læui cortice, colore subrufo, cæteris longè minus, insipidum, & gustu inuicundo. Tuberum meminit Plinius lib. XIX. cap. II. sic inquit. Et quoniam à miraculis rerum cæpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc, undiq; terra circumdata, nullisq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utiq; extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neq; ipsa terræ coherent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, neq; aliud, quam terræ callum. Siccis hæc serè, & sabulosis locis, frutetosiq; nascuntur. Excedunt sepe magnitudinè mali cotonei, etiam libræ pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera sincera. Distinguantur & colore rufo, nigroq; & intus candido. Laudatissima quæ Aphricæ crescunt. An ne uitium id terræ: neq; enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est, & uiuat ne, aut non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cū ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddēti in Hispania Carthagine paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & seri non possunt.

Tuberum cōsideratio.

Historia ex Plinio.

Tuberum uires ex Gal.

Ex Auicenna.

Nomina.

possunt. Et libro eodem capite tertio: De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & seruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de tuberibus Plinius. Tubera (ut memoriæ prodidit Galenus libro 11. de alimentorum facultate) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam euidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestum fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longè aliter de his scripsit Auicenna, cum inquit. Tubera terrena magis, quàm aquæ sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliaries, & crassos gignunt humores, magis quàm cætera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralysem concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uentriculum aggrauant. Quæ Græcè ὑδρα, Tubera Latine dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Σμίλαξ κηρωία. SMILAX HORTENSIS.

CAP. CXL.

Smilacis hortensis consideratio.

Manardi error.

HORTENSIS Smilax frutex est, cuius fermen à nonnullis lobia vocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos: qui tantum adolefcunt, ut topiarias scenas repræsentare uideantur: siliquas sceni græci profert, longiores, torosiores: in quibus femina renum similia, sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte fuluefcunt. Siliqua cocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

HORTENSIS Smilax (ut supra nobis dictum est in Phascolis, sub quorum appellatione falso credidit Manardus de eruilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quàm ea Phascolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgo Italis dicuntur Fagioli Turchesci. Siquidem præter id, quòd rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernantur, folijs exeunt hederaceis, caule tenui, è capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scænas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus, ex auctoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquit. Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phasiolorum genere. quippe quòd nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, situ, ac rubigine depercut. At ubi longissimo inhererint pedamento, breui temporis spatio, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quòd aserat lib. 1. epist. 111. Dolichos nil aliud

esse Galeno, quàm Eruiam, quæ Italarum nonnullis uulgo appellatur Rouiglione, alijs uerò Arabica, cum tamen Galenus, itemq; Paulus Eruiam appellent Ochrum. Nec nobis obstat, quod Eruiam (ut ipse asserit) rubiginè contrahat, dum adminiculis caret, quibus à terra subleuetur, quòdq; huiusce tantum leguminis siliquæ unà cum semine comedantur, ut Galenus libri 11. de aliment. facult. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Eruiæ secti arborum rami apponantur, ut illos implicent; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quòd ea minime illos scandere ualeat, uersicolorum phasiolorum modo. Ad hæc Eruiam, quæ humi serpat, rubiginè minime deperit, ut Tridentinus ager ubiq; testari potest. Quippe quòd ibi frequentissima seratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quòd sola Eruiam inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quanuis decocta unà cum siliquis mensis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possim, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim eruiliæ inuolucrum subius potius, quàm hominibus in cibum exhibendum. Vnde equidem omnes, quod uiderim, Eruiam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasq; siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis subius relinquunt. Scæcus autem cum huiusmodi phasiolorum corniculis euenit: quandoquidem cum tenella adolefcunt, anteaquam connescant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisq; abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissime deuorantur. Hinc itaq; fit, ut certo potius credam, hoc

hoc phasolorum genus dolichos esse, quam eruiliam Manardo uocatum. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quod Dioscorides phasolorum appellatione, de quibus supra mentionem fecit, non quidem communes, ac triviales, sed Eruiliam significauerit: Smilacis uero hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phasolos representauerit. Qui (ut suam tueatur sententiam) consentaneum minime uideri inquit, quod duobus diuersis capitibus eodem libro de phascolis scripserit Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum existimarem, qui responderit, primum tractasse Dioscoridem de uulgaribus, & candidis phascolis, qui passim in campis aliorum leguminum more seminantur, ubi de omni segete, & leguminibus disseruit. Deinde uero de uersicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda seruntur, inter ea, quae in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax frutex est, &c. Quod manifeste declarat, eum hic de hortensibus, illic uero de ijs, quae in campis proueniunt, intellexisse, atq; eos ita sciunxisse. Qua in re non potui non quaedam admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina insignem, quod tam facile adductus esset, ut assue-raret dolichos esse eruiliam, cum legisse existimandum sit, Galeno, & Paulo eruiliam ochrum uocari. Planta, quae ἐπιλάξ κηπέτου Græcis, Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace degli orti, et Fagiuolo Turchesco: Germanis, Vuelsch bonen: Hispanis, Feyones: Gallis, Fascoles, & Faves painctes.

Nomina.

ΜΗΔΙΚΗ. MEDICA. CAP. CXLI.

MEDICA, cum recenter prodijt, folijs, & caule trifolio pratensi similis est: procedens uero folia contrahit, caules edens trifolij, & filiquas corniculorum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id siccatum, iucundi saporis gratia, conditaneo sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herba tota pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

MEDICAM inde nominationem inuenisse certum est, quod primum, Plinio lib. XVIII. cap. XVI. auctore, ex Media in Italiam aduecta fuerit. Verum etsi hæc quondam in uniuersa Italia sereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognosceretur; nec tamen paucis sane reperiantur, qui Medicam uiderint, ne dum serant: quanquam non desunt, qui eam se consecutos existiment. Sed cum ab amicis hoc anno semen accepissem, illudq; magna cum diligentia terra mandassissem, accidit, solo forsitan repugnante, ut nulla exorta sit planta: unde quid de ea indicem non habeo. Hæc (ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique testantur) uno tantum satu plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad iumentorum, & pecudum pabulum: eamq; Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuo. Nam (ut lib. I. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiãnum Aphris Alfafasat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, ibiq; maius trifolium appellatur. Medica sic Latinis, & Italis, ut Græcis ΜΗΔΙΚΗ nominatur: Mauritanis (ut modo dictum est) Cot, & Alfafasat: Hispanis, Alfalse, Eruaye, & Alfalfa.

Medicæ consideratio.

Nomina.

ΑΨΑΧΗ. APHACA. CAP. CXLII.

ΑΨΑΧΗ in aruis nascitur, altior lente, tenuibus folijs: filiquas lenticula maiores fert, in quibus terna, quaternave semina nigra, lente minora, continentur. Quae adstringendi vim habent. quare torrefacta, stomachi, aluique fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur.

NON solum in uniuersis Italiae locis Aphaca sponte nascitur, sed & à multis in campis seritur leguminum, & erui modo ad columbarum faginam. Folio germinat uicia maiore, crassioriq; quadrangulati caule, flore subrubco, filiquis inde dependentibus pisorum instar, breuioribus tamen, sed lenticula maioribus, in quibus includitur semen, uicia quadantenus maius. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes. Quo fit, ut maxime aberrent, qui censent Aphacam nihil à uicia differre, quae inter segetes ubiq; copiose prouenit. Quippe quod hæc minori sit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubescente, filiquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Ea q; propter de Aphaca, & uicia differens Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ita scribit. Aphacæ, & uiciae semini figura non rotunda est, ueluti fabarum, sed aliquantò latiuscula, similiter lenti. Hæc quoq; cum sua planta, et ualuis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam noui, qui hæc quoq; comederint, potissimum uere, cum etiãnum uirent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueuerunt. Semina autè hæc non solum insuauia sunt, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, cum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quae ex ipsis in corpus permanat, improbi, crassiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem. hætenus Galenus. Cæterum illud animaduertendum est, quod Theophrastus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera connumerat. Quare mirandum non est, si etiam in alijs quibusdam à Dioscoride discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia uariasse: nam lib. XXVII. cap. V. Dioscoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uero XXI. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit. Quae Græcis ΑΨΑΧΗ, Latinis item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Afaki, siue Albikia: Italis, Aphaca: Germanis, Vuilde uuicken, & Vogels uuicken.

Aphacæ consideratio.

Quorundam lapsus.

Aphaca intybi genus.